

327
M58

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний політехнічний університет

До 100-річчя Одеського національного
політехнічного університету

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Навчальний посібник для студентів
гуманітарних спеціальностей
закладів вищої освіти

**Міністерство освіти і науки України
Одеський національний політехнічний університет**

До 100-річчя Одеського національного політехнічного університету

**Оборський Г. О., Чістякова І. М., Воробйова Г. В.,
Озернюк Г. В., Кривдіна І. Б., Гайтан В. В., Чернов Т. О.**

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

*Навчальний посібник
для студентів
гуманітарних спеціальностей
закладів вищої освіти*

**Київ
Каравела
2019**

УДК
341.238:399.9(075)
М 58

*Рекомендовано Вченою радою
Одеського національного політехнічного
університету (Витяг з протоколу
№ 4 від 18 грудня 2018 р.)*

Рецензенти:

Марущак В. П., доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри державознавства і права Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України.

Оганісян М. С., кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та регіоналістики Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України.

Жарких В. Ю., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та методології науки Одеського національного політехнічного університету.

М 58 Міжнародні відносини: Навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей закладів вищої освіти
/ Оборський Г. О., Чістякова І. М., Воробйова Г. В., Озернюк Г. В., Кривдіна І. Б., Гайтан В. В., Чернов Т. О. – К.: Каравела, 2019.
– 178 с.

ISBN 978-966-222-986-3

У навчальному посібнику розміщений матеріал з основ міжнародних відносин, зокрема, розглянуто витоки та основні напрямки розвитку теорії міжнародних відносин, геополітику та класичні геополітичні концепції, а також міжнародні системи. Окрему увагу приділено суб'єктам міжнародних відносин, інструментам міжнародної політики, міжнародним конфліктам, безпеці та співробітництву. Не залишилися осторонь проблеми становлення міжнародного порядку й здійснення транскордонного співробітництва, що відповідає основній тематиці програм дисципліни «Міжнародні відносини».

Для студентів гуманітарних спеціальностей закладів вищої освіти, аспірантів, викладачів, усіх, хто цікавиться міжнародними відносинами.

ISBN 978-966-222-986-3

© Оборський Г. О. та ін., 2019
© Видавництво «Каравела», 2019

Зміст

Передмова	6
Тема 1. Витоки теорії міжнародних відносин	8
1.1. Міжнародно-політична думка Стародавньої Індії.....	9
1.2. Міжнародно-політична думка Стародавнього Китаю.....	11
1.3. Міжнародно-політична думка Античної Греції та Стародавнього Риму.....	12
1.4. Міжнародно-політична думка Середньовіччя.....	14
1.5. Міжнародно-політична думка епохи Відродження.....	16
1.6. Міжнародно-політична думка Нового часу.....	17
Тема 2. Основні напрямки історичного розвитку теорії міжнародних відносин	21
2.1. Класифікація теорій міжнародних відносин.....	21
2.2. Класична школа теорії міжнародних відносин.....	23
2.3. Сучасні школи та напрямки в теорії міжнародних відносин.....	29
Тема 3. Геополітика як сфера наукового знання	37
3.1. Актуальність геополітичної теорії.....	37
3.2. Сутність геополітичної науки.....	40
3.3. Тенденції розвитку геополітичної науки.....	41
3.4. Методологічні основи геополітики.....	45
Тема 4. Класичні геополітичні концепції	47
4.1. Дотеоретичний етап розвитку геополітичної думки.....	47
4.2. Виникнення класичної геополітичної науки.....	48
4.3. Геополітичні концепції А. Т. Мехена, Х. Маккіндера та Н. Спайкмена.....	50
4.4. Геополітична концепція євразійства.....	52
4.5. Німецька геополітична школа.....	53
Тема 5. Міжнародні системи	57
5.1. Виникнення і сутність системного підходу Системний підхід у міжнародних дослідженнях.....	57
5.2. Теорія міжнародних систем М. Каплана.....	62
5.3. Теорія міжнародних систем С. Хоффмана.....	66

5.4. Теорія міжнародних систем Р. Роузкранца.....	67
Тема 6. Суб'єкти міжнародних відносин.....	70
6.1. Поняття та сутність суб'єкта міжнародних відносин.....	70
6.2. Держави як суб'єкти міжнародних відносин.....	72
6.3. Недержавні учасники міжнародних відносин.....	74
Тема 7. Цілі та засоби суб'єктів міжнародних відносин.....	79
7.1. Зміст понять «потреби», «цілі» та «інтереси» суб'єктів міжнародних відносин.....	79
7.2. Засоби і стратегії учасників міжнародних відносин.....	83
7.3. Типологія стратегій суб'єктів міжнародних відносин.....	89
Тема 8. Інструменти міжнародної політики.....	90
8.1. Сутність та параметри сили. Співвідношення понять сили і могутності.....	90
8.2. Баланс сил та силова рівновага.....	92
8.3. Форми дипломатичної діяльності.....	93
8.4. Сутність і структура зовнішньополітичної свідомості.....	96
8.5. Міжнародна пропаганда: сутність, призначення, напрями, типологія.....	98
Тема 9. Міжнародні конфлікти і шляхи їх урегулювання.....	100
9.1. Сутність та функції міжнародних конфліктів.....	100
9.2. Типологія міжнародних конфліктів.....	101
9.3. Розвиток міжнародного конфлікту.....	102
9.4. Регулювання міжнародних конфліктів.....	105
9.5. Міжнародні переговори.....	106
9.6. Методичні рекомендації щодо оцінки, прогнозування та врегулювання міжнародних конфліктів.....	108
Тема 10. Міжнародна безпека.....	110
10.1. Сутність, параметри і види безпеки.....	110
10.2. Основні загрози безпеці.....	112
10.3. Механізм підтримання міжнародної безпеки.....	113
Тема 11. Зміст і форми міжнародного співробітництва.....	118
11.1. Зміст понять «міжнародне співробітництво» та «міжнародна інтеграція».....	118
11.2. Співробітництво та інтеграційні процеси.....	120

11.3. Теоретичні моделі міжнародного співробітництва та міжнародної інтеграції.....	122
Тема 12. Міжнародний порядок	126
12.1. Зміст поняття «міжнародний порядок».....	126
12.2. Історичні типи міжнародного порядку в рамках Вестфальської системи міжнародних відносин.....	128
12.3. Міжнародний порядок періоду «холодної війни».....	129
12.4. Формування сучасного глобального світового порядку.....	133
Тема 13. Транскордонне співробітництво	136
13.1. Поняття «транскордонного співробітництва».....	136
13.2. Суб'єкти та учасники транскордонного співробітництва.....	141
13.3. Характеристика окремих транскордонних регіонів.....	144
Тема 14. Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України	147
14.1. Еволюція транскордонного співробітництва України.....	147
14.2. Загальна характеристика ЗУ «Про транскордонне співробітництво».....	153
14.3. Прикордонна торгівля в системі пріоритетів транскордонного співробітництва.....	155
14.4. Формування інституційного середовища з метою активізації транскордонного співробітництва.....	156
Тема 15. Україна як суб'єкт міжнародних відносин	159
15.1. Витоки зовнішньої політики України.....	159
15.2. Засади і принципи зовнішньої політики України.....	160
15.3. Двосторонні відносини.....	162
15.4. Участь України у міжнародних відносинах.....	165
Зразки тестових завдань	168
Зразки практичних завдань	171
Предметний покажчик	172
Література	174